

**Громадська організація
«Львівська фундація суспільних наук»**

**ЗБІРНИК ТЕЗ НАУКОВИХ РОБІТ
учасників міжнародної
науково-практичної конференції**

**«ІСТОРИЯ, ПРОБЛЕМИ
ТА НЕОБХІДНІ УМОВИ СТАНОВЛЕННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
В УКРАЇНІ»**

29-30 січня 2016 р.

**Львів
2016**

ББК 6.9(4Укр)я43

УДК 30(477)(063)

190

I 90 **«Історія, проблеми та необхідні умови становлення громадянського суспільства в Україні»:** Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 29-30 січня 2016 року). - Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2016. - 112 с.

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників. У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

ББК 6.9(4Укр)я43

УДК 30(477)(063)

© Автори статей, 2016

© Львівська фундація суспільних наук, 2016

Ломачинська І. М.
доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри документознавства
Університет «Україна»
м. Київ, Україна

КУЛЬТУРНИЙ ВИМІР МОНАСТИРЯ У ПРОСТОРИ ДУХОВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність проблеми. У загостренні ідеологічних дискусій та міжконфесійних протиріч сучасності, що хвилюють не лише православну спільноту, а й усе свідоме українське суспільство сучасності, заслуговує на переосмислення соціально-культурний феномен монастиря як фундаментальної ланки церковної

організації православного та католицького спрямування. В умовах громадсько го обговорення щодо конфесійної приналежності Києво-Печерської лаври означена проблема набуває особливої гостроти та потребує наукової уваги.

Метою дослідження є аналіз сутності православного монастиря у кулі, і \ р ному просторі України (на прикладі Києво-Печерської лаври). Мета дослідження реалізується у наступних завданнях: визначення змісту монастиря як соціально-культурного феномену в українській православній традиції; аналіз функціонального призначення Києво-Печерського монастиря в українській духовній культурі.

Феномен монастиря у сучасній науковій літературі визначається двоюко: як громада ченців, які об'єдналися на основі тотожних релігійних поглядів, ідеал для спільного проживання за особливими поглядами, зафіксованими у монастирських статутах; монастир - це також певним чином організований комплекс культових, житлових та господарських приміщень, обнесений огорожею чи стіною [6, с. 202]. Тобто поняття «монастир як громада» та «монастир як комплекс культових споруд» сприймаються як омоніми. Подібне подвійне визначення спостерігається у більшості вітчизняних енциклопедичних видань

Варто зазначити, що у російському тритомному енциклопедичному словнику «Християнство» поняття «Монастирь» немає, представлено лише термін «Монашество» [7, с. 148]. Водночас, у його визначенні подається два грецьких терміни (в перекладі) - «самітник» та «усамітнене житло», але які сприймаються у нерозривній єдності. Тобто монастир усвідомлюється як певна «духовна огорожа», що забезпечує його насельників від мирських спокус та стимулює до тілесної аскези та духовних подвигів. Тобто, «усамітнене житло» набуває оті тусу монастиря лише за наявності «самітника».

Таким чином, в усвідомленні поняття «монастир» у російській та в українській культурній традиції існують певні відмінності. У історії російського православно-чернецтва втрата насельниками свого монастиря супроводжувалась втрачанням ними свого чернечого сану. Так, у результаті секуляризаційних реформ Петра I була різко обмежена можливість вступу до монастиря, водночас, рої ширені соціальні функції монастирів, реформи Катерини II обмежили земельні володіння монастирів; а секуляризаційні заходи радянської влади були направлені на знищення чернецтва як соціального стану.

В силу тривалих міжконфесійних конфліктів, що супроводжували історію православ'я в Україні, значна частина вітчизняних монастирів в Україні (як культові споруди) неодноразово переходили у розпорядження чернечих громад різного ідеологічного спрямування - католицького, православного, греко-католицького. Від міжконфесійних катаклізмів найбільше постраждали монастирі Волині та Полісся. Як приклад можливо назвати: Успенський Святогірський Печерський монастир, Святого Миколая Мирлікійського монастир, Жидичинський Свято-Миколаївський монастир, Кременецький Свято-Богоявленський монастир, і навіть Свято-Успенська Почаївська лавра.

Тому культові споруди більшості українських монастирів, що мають кількості (чи, навіть, тисячолітню) історію - це вже не тільки «духовна огорожа» для спільноти насельників, це, передусім, надбання вітчизняної історико-

культурної традиції. Вони постають реальним втіленням соціальної пам'яті українського суспільства, елементом самоідентифікації української нації, для якої поліконфесійність є необхідною умовою консолідації соціуму як цілісної інформаційної системи з толерантним ставленням до іншого типу світогляду, але зі збереженням власної мови, культури, світосприйняття.

Повернемось до дискусії щодо передачі Києво-Печерської лаври під юрисдикцію Української православної церкви Київського Патріархату [2]. Інтернет відгукнувся на петицію різним спектром публікацій, в яких переважали звинувачення супротивних сторін у інформаційних провокаціях, розпалюванні міжконфесійної ворожнечі, примусовій секуляризації тощо, тому спробуємо розглянути питання під різними кутами зору. З релігійної точки зору, наріжним каменем протиріч між Українською православною церквою (УПЦ) та Українською православною церквою Київського патріархату (УПЦ КП) є питання владного підпорядкування. Тому підпорядкування УПЦ Російській православній церкві (нехай і з правами широкої автономії) породжує негативне ставлення до неї українського суспільства (і визначальним постає не релігійний, а національно-культурний чинник). Відповідно, для національно-свідомих українців Києво-Печерська лавра - це не лише комплекс культових споруд для громади самітників, а, як зазначається у Вікіпедії, передусім, «одна з найбільших православних святинь України, визначна пам'ятка історії та архітектури», а лише потім діючий монастир УПЦ.

Зазначимо, що прихильники УПЦ апелюють, передусім, до культово-богослужбового призначення монастиря (як комплексу споруд), тому спробуємо проаналізувати функціональну спрямованість Києво-Печерського монастиря у різні етапи його історії. У Києворуську епоху монастир постає не лише як центр релігійного життя, але й як образне втілення українського іконопису і формування місцевої школи храмової архітектури - отже, монастир виконує активну культуротворчу функцію. Запроваджений у монастирі Студійський статут сприяв формуванню монастирської бібліотеки, а пізніше - у XIX ст. на основі традиції лаврської книгозбірні виникає національна бібліотечна справа (освітня функція). Монастирський некрополь змінює традицію вшанування покійних, формуючи через збереження особистої пам'яті пам'ять нації (функція соціальної пам'яті). У стінах монастиря відбувалося перемовини між ворогуючими князями (політична функція). У період боротьби з унією Києво-Печерський монастир став центром православного книгодрукування, сприяючи поширенню національно-релігійних ідей серед населення (функція формування національної самосвідомості).

Враховуючи той факт, що у теперішній час пам'ятка перебуває під юрисдикцією національного заповідника, державних музеїв та внесена до переліку Світової спадщини ЮНЕСКО, окремої уваги заслуговує виконання монастирем функцій музею. Музей як соціокультурний феномен, «стає дієвим соціальним інститутом, коли його аксіологічна система відповідає ціннісним установкам суспільства і виражає їх. Духовне начало, генероване музеєм, з'являється як потенційний чинник громадського прогресу. Музей як соціальний інститут... має силу, що зобов'язує його щодо збереження культурної спадщини..., ним гене-

руються особливі інституціональні установки і зразки поведінки, засновані на пошані до минулого, соціальної пам'яті і досвіду» [3, с. 26]. В означеному контексті основні функції монастиря як музейного комплексу - це збереження культурно-історичного надбання і духовної спадщини та формування історичної самосвідомості.

Таким чином, монастирський комплекс Успенської Києво-Печерської лаври постає як уособлення духовної культури та національно-історичної самосвідомості української нації. Та чи відповідає громада насельників монастиря його високому призначенню і історичній місії? Чи постає вона активною прихильницею української культури, мови, історії? Чи є спадкоємицею тих духовних традицій, що формували славу однієї з найбільших православних святинь України? Питання риторичні, хоча відповідь спробуємо знайти, оминаючи релігійні дискусії, в Онлайн бібліотеці «Київське книжство» Київської духовної академії та семінарії (що знаходиться на території монастиря) : (пйрі/ЛіЬ.ксіаіз.кіеу.іа- станом на 25.01.2016). Серед численних видань, що пропагують російську культуру, книги, присвячені національній культурній проблематиці, складають не більше 5%, а україномовні - не більше 2%.

Як підсумок, зазначимо, що поняття «інформаційна війна», яким так часто апелюють ідеологічні супротивники на політичному, економічному, релігійному фронтах, має значно глибший прихований зміст, ніж його подають у ЗМІ. Основною метою інформаційної війни є націлення інформаційної системи супротивника (технічної, біологічної, соціальної) на самознищення [5]. Інформаційна система - «комунікаційна система, що здатна забезпечувати комунікацію та оброблення інформації» [1, с. 7], відповідно - соціальна інформаційна система постає як цілісний соціальний організм з єдиною соціальною пам'яттю, спільними комунікаційними потребами, що реалізуються у мові та культурі, та адекватним аналізом соціальної інформації завдяки діяльності соціальних та соціально-комунікаційних інститутів. Тому якщо соціальній інформаційній системі нав'язувати чужу мову, культуру, систему духовних цінностей, то така система (українська нація) прийде до самознищення. Відповідно, дискусію щодо юрисдикції Успенської Києво-Печерської лаври варто сприймати не як між-конфесійну війну, а спробу українського суспільства «достукатись» до очільників УПЦ, змусити переглянути свою місію не лише у релігійному, але, передусім, у культуротворчому процесі в Україні, щоб церква могла носити назву Української не лише за територією, але й за духовно-культурним змістом української нації.

Список літератури:

1. ДСТУ 180 5127: 2007. Словник термінів. Інформація та документація [Текст]. - К.: Держспоживстандарт України, 2010. - 237 с.
2. Влада готова дослухатися до петиції про передачу Києво-Печерської лаври УПЦ КП [Електронний ресурс]. - Режим доступу: БПр://Ізп.іа/кулу/уласла-шоуа-(о5ІІаІІ5а-сіо-релісіу-рго-регеа'асьі-кіеуо-ресЬег5коуі-Іауті-ірс-кр-552371 .ліші, вільний. - Назва з екрану.

3. Именная, Л.С. Музей в социокультурной системе общества: миссия, тенденции, перспективы [Текст] : Автореф. дис. ... д-ра культу рол огии/ Л.С.Именная; МГУ культуры и искусств. - М, 2011. - 41 с.
4. Ломачинська, І.М. Монастирі України [Текст] / І.М.Ломачинська. - К.: Балтія-Друк, 2015.-208 с: іл.
5. Расторгуев, С.П. Информационная война [Текст] / С.Расторгуев. - М.: Радио и связь, 1999.-416 с.
6. Релігійнознавчий словник [Текст] / [За ред. професорів А.Колодного і Б.Лобовика]. - К.: Четверта хвиля, 1996. - 392 с.
7. Христианство [Текст]: Энциклопедический словарь : в 3 т.:т. 2. — М.: Большая Российская энциклопедия, 1995.-671 с.

Ломачинська С. В.

аспірант кафедри філософії

Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

РЕЛІГІЙНА ІНТЕРНЕТ-ПРОПАГАНДА В СУЧАСНІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ

Актуальність дослідження. В умовах активного розвитку інформаційних технологій з одного боку, та гібридної війни, в яку певною мірою, залучені і релігійні організації, для українського суспільства виникла нагальна необхідність у отриманні максимально повної інформації про діяльність релігійних організацій через мережу Інтернет. Відповідно, відповідаючи на вимоги часу, християнські церкви активно використовують Інтернет для активного поширення власних ідей, використовуючи як офіційні сайти, так і сайти власних єпархій, монастирів, здійснюючи ефективну релігійну інтернет - комунікацію за допомогою блогів і соціальних мереж.

Метою наукового аналізу є осмислення особливостей використання релігійної інтернет - пропаганди в сучасній інформаційній війні.

Мета дослідження реалізується у наступних завданнях: проаналізувати особливості використання інтернет - комунікацій для ведення інформаційної війни; визначити консолідуючі та деструктивні елементи релігійної інтернет-пропаганди християнських церков в Україні.

Стан дослідження проблеми. Теоретичним підґрунтям наукового аналізу слугували переважно виступи представників різних напрямів християнства в Україні, оприлюднені на офіційних сайтах конфесій, а саме - очільника УПЦ (МП) Онуфрія (Березовського), патріарха УПЦ (КП) Філарета (Денисенко), єпископа УГКЦ Бориса Гудзяка, єпископа УПЦ (МП) Лонгіна (Жар). А також праці вітчизняних науковців Г. Почепцова, А. Бойко.

У сучасних кризових умовах релігійні організації за допомогою Інтернет - мережі мають вплив на суспільну думку, формуючи її у потрібному напрямі.